

nr. 198, september 2025

ZIE ZOO

7 Nieuw cheetamannetje

5

Kleine zeewezens

In de Ocean wordt veel onderzoek gedaan aan kleine gewenste en ongewenste diertjes.

10

Natuurbehoud en zoo

Wat kunnen dierentuinen betekenen voor soort- en natuurbehoud?

KONINKLIJKE
BURGERS'ZOO

In deze ZieZoo wijden we een artikel aan de verschillende manieren waarop we natuurbehoud wereldwijd op actieve wijze steunen. 'Een zo groot mogelijke bijdrage aan natuurbehoud leveren' is immers één van onze hoofddoelstellingen. Verder hopen we door wat wetenschappen bij de cheeta's op een nieuwe impuls voor het Europese populatiemanagementprogramma. In de Ocean vinden er interessante ontwikkelingen plaats bij de blauwgeklepte pijlstaartroggen en verrichten we onder meer onderzoek naar foraminiferen en sponzen. In het park vinden tenslotte diverse nieuwbouwprojecten plaats. Het meest in het oog springend en bij het verschijnen van de ZieZoo bijna afgerond, is het nieuwe Educatiecentrum naast de Sri Lanka panthers. Ga daar de komende maanden zeker eens een kijkje nemen! Nog beter, doe dat regelmatig, want een onderdeel hiervan is een wisseltentoonstelling die juist onze abonneementhouders telkens weer zal verrassen.

Colofon

Redactie:

Annemarie van Lierop
Bas Lukkenaar
Constanze Mager
Karen Westerhof

Fotografen:

Gorilla Stichting Nederland
Maarten van der Geest
Max Janse
Mira Meijer
Remco Vink
© SOCP
Sven Hans
Theo Kruse

Foto:

Voorkant: Cheeta

Vormgeving en druk:

Drukkerij Rozijn Repro, Didam

ZieZoo is een uitgave van Koninklijke Burgers' Zoo, Arnhem. ZieZoo verschijnt viermaal per jaar. Abonneementhouders ontvangen ZieZoo gratis.

ISSN:

1876-1798

KONINKLIJKE
BURGERS' ZOO

Antoon van Hooffplein 1
6816 SH Arnhem
(026) 44 24 534
info@burgerszoo.nl
www.burgerszoo.nl

Op de agenda

De komende periode staan er weer tal van interessante en diverse lezingen op de agenda. De avondlezingen blijven zoals vanouds in het Auditorium van het Safari Meeting Centre. De kinderen, in de leeftijd van 6 t/m 12 jaar, verwelkomen wij vanaf waarschijnlijk oktober graag in ons nieuwe Educatiecentrum. U vindt deze locatie naast het Park Restaurant, tegenover de panthers. Voor alle activiteiten geldt dat aanmelding vooraf noodzakelijk is via onze website, bij activiteiten & evenementen. Hier vindt u ook meer informatie over deze en andere activiteiten.

Kindercolleges

15 oktober en 22 oktober:

'Hoe leefden de dino's?'

Wat kunnen dino-experts aan de hand van versteende botten zeggen over hoe dinosaurussen leefden? We maken vergelijkingen met reptielen en vogels van nu.

12 en 19 november: 'Samen op Safari'

Giraffen, zebra's, leeuwen, gnoes, cheeta's... allemaal dieren van de Afrikaanse savanne. We volgen deze dieren gedurende één dag en nacht én gedurende een jaar in regentijd en droge tijd.

10 en 17 december: 'Alles over zeedieren'

Vandaag hebben we het over zeekoeien, zeeleeuwen, zeehonden, zeepaarden, zee-katten... wat zijn er toch veel 'zeedieren'.

Kleuterprogramma's, sluitingstijd rondes en Bush ontdekkingswandelingen

Na de herfstvakantie, als de dino's ons park weer hebben verlaten, plannen we weer diverse educatieve activiteiten voor jong en oud. Houd de website zeker in de gaten, en meld je aan!

Avondlezingen

15 oktober: 'Fascinerende reptielen'

Rogier van Rossem, voorzitter van de Stichting Herpetofauna, neemt ons mee in de wereld van bijzondere reptielen.

19 november: 'Titi's: onderzoek en natuurbehoud in Peru'

Naast de rode titi's die sinds dit voorjaar in Burgers' Mangrove te zien zijn, zijn er verrassend veel soorten titi's. Allemaal beginnen ze de dag met hun luide gezang. Waarin ze van elkaar verschillen, weet primatoloog Jan Vermeer als geen ander.

17 december 2025: 'Regenwoud beschermen, hoe doe je dat?'

Stichting 'Adopteer Regenwoud' (lid van GlobeGuards) is in 2011 begonnen met regenwoud beschermen in Costa Rica. Martin Havik neemt u in een passievol verhaal mee in de avonturen, lessen en successen van dit unieke project.

4 en 5 oktober: Weekend van de Wetenschap

We combineren het Weekend van de Wetenschap met Dierendag! Op deze dagen zijn er in de Bush en in de Safari infotafels over gezondheid en welzijn van roofdieren en knaagdieren. We maken daarbij vergelijkingen met huisdieren. Ook zijn er die dagen speciale familie-rondleidingen Ocean achter de schermen (vanaf 6 jaar). Voor de rondleiding is aanmelding vooraf noodzakelijk.

Klik & meld je aan voor een van de lezingen!

Kleine blauwe vlekjes

Wat heerlijk om weer een stukje te kunnen schrijven over een jong waar we al even op zaten te wachten. Althans, we hoopten vooral dat er ooit weer jongen van deze soort zouden komen. 'Familieplanning' is voor veel diersoorten in de dierentuin heel belangrijk. Ook voor roggen.

Kweekprogramma

In 2007 heeft het aquarium van Lissabon een kweekprogramma opgestart voor blauwgeklepte pijlstaartroggen (*Taeniura lymnaea*). Tegelijkertijd begon Burgers' Zoo een internationaal kweekprogramma voor de luipaardhaaien. Dit waren de eerste twee officiële Europese stamboeken van vissoorten, terwijl er voor zoogdieren, vogels en reptielen al veel van deze programma's in dierenparken bestonden. Sindsdien zijn er veel stamboeken voor vissen bijgekomen. Het kennis vergaren, kweken en een genetisch gezonde populatie van een soort hebben, wordt bij alle haaien- en roggensoorten alleen maar steeds belangrijker. Want helaas zijn inmiddels heel veel van deze soorten bedreigd.

Ten onder aan eigen succes

Geboortes zijn altijd leuk om mee te maken. In Burgers' Ocean zijn al heel wat roggen en haaien geboren, ook van de blauwgeklepte pijlstaartrog. In het levend koraalrif zat in het verleden een koppel dat tien jongen heeft gekregen in iets meer dan anderhalf jaar. Alle jonge dieren zijn overgeplaatst naar andere aquaria in Europa. De stamboekcoördinator gaf aan dat we

moesten stoppen met kweken anders zou dit koppel te veel vertegenwoordigd worden in de Europese aquariumpopulatie. Dus zijn de twee ouderdieren naar twee andere aquaria gestuurd. Juist het eerdere succes in Arnhem maakte dat we met een nieuw koppel aan de slag mochten: met een mannetje geboren in la Rochelle (Frankrijk) en een vrouwtje geboren in Zürich (Zwitserland). Deze roggen zijn leuk om te zien én interessant voor het kweekprogramma, maar ze vervullen ook een ecosysteemrol in het koraalrifbassin. Ze helpen namelijk de bodemlaag in het bassin in beweging en schoon te houden!

Waar is het jong?

Pijlstaartroggen zijn eierlevendbarend. Dat betekent dat het ei in het moederdier tot ontwikkeling komt. Het dooiermateriaal wordt opgepeuzeld door het ontwikkelende embryo en daarna maakt het moederdier een eiwitrijke vloeistof aan zodat het jong nog verder kan groeien. Na vijf tot zes maanden wordt een jong geboren dat er al meteen uitziet als een miniatuur van het ouderdier. De moeder kijkt na de bevalling niet meer naar het jong om. In Burgers' Ocean verstoppen jonge pijlstaartroggen

zich na de geboorte tussen de rotsen, of onder overhangend koraal. Dan is het voor het Ocean-team wel belangrijk om het jong snel te vinden. Want we halen pasgeboren roggen liever uit het publieksbassin om ze achter de schermen met meer gericht toezicht te voeren en te verzorgen.

Nu weer een jong

Tien jaar geleden was het kweksucces in de Europese populatie best groot. Maar blauwgeklepte pijlstaartroggen zijn geen eenvoudige soort om mee te kweken en dat blijkt ook de laatste tijd. Er wordt namelijk op dit moment slechts heel weinig meer gekweekt. Dus dat afgelopen 15 juli het eerste jong van het nieuwe koppel in onze Ocean het levenslicht zag, is een belangrijke aanvulling in de populatie. En nu we zeker weten dat het koppel elkaar gevonden heeft en jongen voort kan brengen, hopen we dat dit weer net zo'n succesvol kweekkoppel gaat worden en dat 'rogies made in Arnhem 2.0' ook weer over Europese publieksaquaria verspreid kunnen worden.

Tekst: Max Janse

Vrijwilligers in Burgers' Zoo

Tijdens een bezoek aan Burgers' Zoo kunt u ze bijna niet missen: de felgroen geklede educatieve vrijwilligers die bezoekers alles vertellen over het ecodisplay waar ze in staan. Maar wist u dat deze vrijwilligers nog veel meer doen? Ze leiden bijvoorbeeld groepen rond in het park, begeleiden onze KidsClubs en geven lessen op scholen. Met veel enthousiasme en toewijding bereiken zij vele duizenden mensen per jaar. Daarnaast is er een groep minder herkenbare, maar niet minder belangrijke vrijwilligers actief. Dit is ons Citizen Science-team, dat zich bezighoudt met (gedrags)onderzoek.

Samen telt de groep vrijwilligers die in Burgers' Zoo actief is ongeveer 250 personen. Een flinke groep, maar toch gaan we uitbreiden. Deze winter kunt u deelnemen aan de opleiding tot educatieve vrijwilliger!

Desert-expert in vier maanden

Biologisch inhoudelijke kennis heeft u niet nodig, daar zorgt onze afdeling Educatie voor! Tijdens een opleiding van zes lessen leert u alles over het ecodisplay Burgers' Desert. Theorie en praktijk gaan in deze opleiding hand in hand: al tijdens de opleiding gaat u onder leiding van een ervaren mentor in de Desert oefenen met informatie overbrengen op onze dagbezoekers. De renkoekoek kent na deze opleiding geen geheimen meer voor u en de cactus prikkelt u als gespreksonderwerp. Vóór Pasen 2026

is de opleiding afgerond en mag u zich officieel vrijwilliger noemen bij de Stichting Vrijwilligers van Burgers' Zoo!

Nooit saai

Na het afronden van de eerste opleiding blijven de nieuwe Desert-experts ten minste een jaar lang actief in de Arnhemse woestijn. Daarna kunnen ze zich desgewenst verder ontwikkelen in andere ecodisplays en later misschien ook als rondleider. Zo blijft er gedurende de jaren altijd iets te leren voor wie dat wil. Tien van onze vrijwilligers zijn dan ook al 25 jaar of langer actief in Burgers' Zoo. Zij zullen beamen: vrijwilliger zijn in Burgers' Zoo wordt nooit saai. Maakt u zich geen zorgen: inzet van ten minste één jaar is gewenst, maar niemand verwacht van u dat u 25 jaar blijft!

Enthousiast geworden?

Meer informatie, zoals de cursusdata en eisen die de Stichting Vrijwilligers van Burgers' Zoo aan nieuwe kandidaten stelt, vindt u op burgerszoo.nl/werkenbij/vrijwilligers. Op deze pagina kunt u zich ook aanmelden. Wees er snel bij, want dit kan tot en met 4 oktober. Geschikte kandidaten krijgen vervolgens een uitnodiging om kennis te komen maken op 12 of 24 oktober. Vanaf volgend jaar Pasen zullen veel bezoekers weer met nieuw enthousiasme naar onze eigen Sonorawoestijn kijken nadat ze met de nieuwe Desert-experts kennis hebben gemaakt!

Tekst: Karen Westerhof

Een Burgers' Zoo-vrijwilliger begeleidt kinderen van de KidsClub.

Zwaar geschat voor onderzoek aan kleine zeewezens

Dat Burgers' Zoo een plek is waar wetenschappelijk onderzoek plaatsvindt, vertellen we niet alleen maar tijdens het jaarlijkse Weekend van de Wetenschap, begin oktober. Momenteel kunt u in de Safari een tijdelijke fototentoonstelling over onderzoek in ons park zien. Dus wie hier meer over wil weten, ga vooral langs!

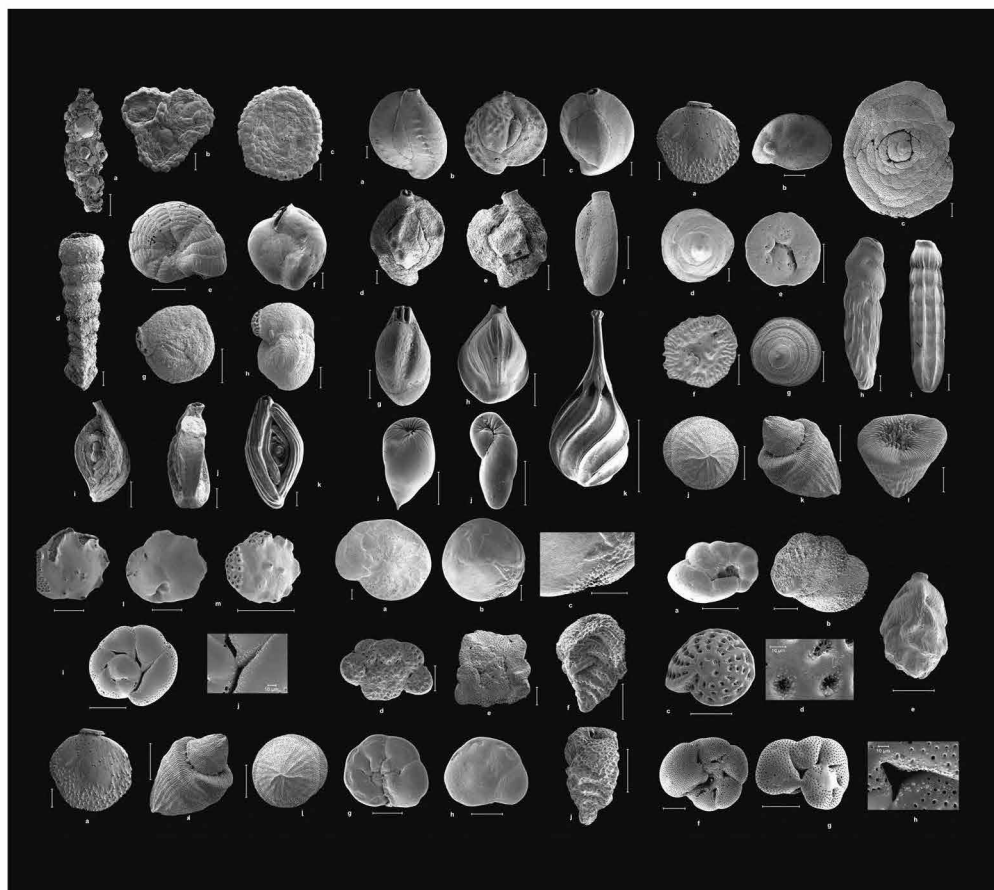
Soms zie je als bezoeker observanten bij de dierverblijven staan. In de Ocean echter is het onderzoek best vaak geheel aan het oog onttrokken. Gewoon omdat het veelal om scheikundige processen of piepkleine levensvormen gaat. Te klein om met het blote oog te bestuderen, dus 'aan het oog onttrokken' geldt ook heel letterlijk. Onze biologen van de Ocean, Max Janse en Nienke Klerks, zijn best vaak coauteurs van wetenschappelijke artikelen. Graag vlooi ik voor u de meest recente publicaties door.

Klein, met huisje

Foraminiferen oftewel gaatjesdragers (foto rechts) zijn eencellige wezens, meestal kleiner dan een millimeter. De groep heeft een rijke biologische geschiedenis en meer dan 40.000 fossiele soorten zijn bekend! Van de nu ongeveer 9.000 bestaande soorten leven de meeste in de oceanen. Een deel ervan zweeft als plankton in zee, de meeste soorten echter zitten in en op de zeebodem. Foraminiferen hebben een uitwendig kalkskelet voorzien van meerdere kamers. Dit is biologisch relevant omdat ze een belangrijke speler zijn in het omzetten van calciumverbindingen in zee. Hoe deze 'calcificatie' precies werkt in het lichaam van dieren als schelpen en koralen is nog niet helemaal begrepen. Een eencellig organisme is hiervoor een wetenschappelijk interessant model om dit proces te bestuderen.

Gaatjesdragers zijn in trek

In het levend koraalrif van Burgers' Ocean leven meer dan 50 soorten foraminiferen, ook al zijn het geen echte collectiedieren. Ze zijn meegekomen met het levend steen bij de bouw van ons rif. Koraalzandmonsters uit ons bassin zijn zeer in trek bij wetenschappers voor de daarop levende foraminiferen. Recentelijk hebben onderzoekscentra en universiteiten van Warschau, Krakau, Potsdam, Bremerhaven en Berlijn gezamenlijk onderzoek gedaan aan 'onze' foraminiferen. Daar komen voor deze kleine diertjes enorme laboratoria en apparaten aan te pas; zoals de hoge resolutie veldemissie-scanning elektronenmicroscopie (FE-SEM) gekoppeld aan röntgenspectrometrie. Dit soort technieken zijn in de dierentuin zelf natuurlijk niet beschikbaar!

Ook sponzen en schimmels

Ook bij andere levensvormen die niet tot de eigenlijke collectie behoren, rollen de wetenschappelijke publicaties uit de digitale pers. Zo is er de afgelopen jaren onderzoek gedaan naar parasieten op koraal. Publieksaquaria willen de kwetsbare koralen graag laten zien en nakweek in veilige aquaria is voor bedreigde soorten belangrijk. Dan is het echter ook belangrijk om goed inzicht te hebben in welke ziektes eventueel op kunnen treden en hoe deze zich uiten. Schimmelsoorten op vissen zijn onderzocht, wat van belang is want schimmels kunnen pathogeen (ziekteverwekkend) zijn. Sponzen daarentegen zijn in het levend koraalrif, net als de meeste planktonische bacteriën, juist nuttig. Van zowel sponzen als bacteriën zijn de soortnamenstellingen onderzocht. Wilt u hier meer over weten? Gelukkig

zijn tegenwoordig bijna alle wetenschappelijke publicaties vrij op internet beschikbaar, dus ga op het web naar researchgate.net/profile/Max-Janse en u vindt veel onderzoek over het microleven in onze Ocean!

Tekst: Constanze Mager

Gele spons in het levend koraalrif.

Fascinerend reuzengras

Het jaarthema van 2025 van de Nederlandse Vereniging van Botanische Tuinen (NVBT) is 'Plant en Mens'. De mensheid zou uiteraard niet kunnen bestaan zonder planten, want deze vormen de basis voor de ecosystemen op aarde. Maar er is wel één plantenfamilie waar- aan we met z'n allen bijzonder veel te danken hebben: de grassen. Denk maar aan onze hoofdvoedselvoorziening, met granen, rijst en mais – wereldwijd waren en zijn ze enorm belangrijk. Daarom vandaag een bijzondere grassengroep in de kijker: bamboe!

In het park en ook in de buurt van de olifanten staan andere bamboesoorten dan in de Bush van het geslacht *Fargesia*.

Bamboe is een verzamelnaam voor maar liefst ongeveer 1200 soorten binnen één geslacht in de grassenfamilie. Dus alle bamboesoorten zijn best nauw aan elkaar verwant. De grootste soorten bamboe kunnen 50 meter hoge stengels aanmaken, de kleinste bereiken nog niet eens één meter.

Bamboe in Burgers' Bush

De 'gewone bamboe' heet *Bambusa vulgaris* en is in de Bush in de buurt van het rijstveld te zien. 'Vulgaris' is het Latijnse woord voor 'gewoon', maar deze plant verdient de wat neerbuigende naam zeker niet! Het is een fraaie soort met groene of goudgele stengels die met 10 tot 20 meter hoogte al een behoorlijk grote bamboesoort is. En bij ons wil die zelfs nog hoger groeien. Want de Bush is 20 meter hoog en deze bamboe zou zomaar door het dak heen groeien, als we niet tijdig zouden ingrijpen. We hoeven de plant daarvoor overigens niet alleen te snoeien. Door hard te schudden, kan de puntvormige scheut bij de top breken.

Hol met tussenschotjes

Bamboe maakt als gras geen hout aan. Bamboe vormt kenmerkende holle stengels. Deze bouwwijze biedt stevigheid én elasticiteit en dat bij een flinke materiaalbesparing. Slechts hier en daar vind je in de stengels 'tussenschotjes'. Als je die eruit haalt, kan een halve of hele bamboestengel uitstekend gebruikt worden om water te geleiden – dit demonstreren we ook bij ons rijstveldje.

Veelzijdig gebruik

Mensen gebruiken de stengels van bamboe als bouw materiaal. In tropische landen wordt bamboe niet alleen als bouw materiaal toegepast. De stengels worden soms ook gebruikt om duizelingwekkend hoge steigers te bouwen rondom huizen waarop de bouwvakkers hun werk kunnen uitvoeren. Bamboe kan ook worden geperst tot parket, borden en bekertjes en wordt steeds belangrijker in de textielindustrie. De gekookte, jonge stengels zijn in de culinaire wereld bekend als bamboescheuten.

En bamboe wordt wereldwijd veel als sierplant gebruikt. De zogenoemde 'Lucky bamboo' is echter in werkelijkheid géén bamboe, maar een soort drakenbloedboom!

Voor dieren vaak geen lekkernij

Bamboeblad is zeer vezelrijk en daarom best lastig te verteren. Bovendien bevatten veel soorten blauwzuur, waardoor het als voedsel voor de meeste dieren niet in trek is. Een paar diersoorten kunnen wél goed omgaan met dit niet zo energierijke dieet. Beroemde bamboe-etende dieren zijn de grote en de kleine panda en een aantal soorten bamboemaki's uit Madagaskar dragen hun naam helemaal terecht. Ook gorilla's lusten bamboe, maar dan de jonge scheutjes en niet het oude blad. En wat de Aziatische olifanten in Burgers' Zoo met het bamboebosje in hun vergroot verblijf hebben gedaan? Daar is nu niet veel meer van over en de oude olifantenvrouwtjes hadden een paar dagen veel plezier!

Tekst: Constanze Mager

Een snelle update over cheeta's

Al een tijdje lijkt het erg stil bij de cheeta's. Altijd één dier in het verblijf; geen jongen – wat is hier aan de hand? Tijd voor een update over deze prachtige kattensoort uit de savannes van Afrika!

De cheeta staat erom bekend dat hij van alle zoogdieren het hardst kan rennen. Over korte stukken kan hij wel een sprintje trekken met een snelheid van 115 kilometer per uur. Eigenlijk lijkt het hele leven van deze kat in snel tempo te verlopen. Want in de natuur behalen cheeta's die eenmaal de volwassenheid hebben weten te bereiken slechts een gemiddelde leeftijd van zes tot soms acht jaar. Dat is ongeveer de helft van wat een leeuw in het wild qua leeftijd haalt.

Een nieuw mannetje

In dierentuinen leven cheeta's, door voldoende voeding, geen gevaar en een dierenarts die over de gezondheid waakt, doorgaans beduidend langer. Toch is het cheetavrouwtje dat hier al sinds haar geboorte in het jaar 2010 woont, met haar 14 jaar nu al behoorlijk op leeftijd. Dit vrouwtje heeft Burgers' Zoo al langer geleden twee keer met de geboorte van een zesling verblijd. Een zesling is een grote worp voor deze slanke katten. Met het laatste fokmannetje was er echter geen klik en nu is het vrouwtje te oud om nog voort te planten. Zij mag haar oude dag hier doorbrengen.

Jonger vrouwtje, nieuw mannetje

Ondertussen is een nieuw vrouwtje, in 2021 geboren in Safaripark Beekse Bergen, naar Burgers' Safari verhuisd als mogelijk fok-vrouwtje. Ook zij vond het hier aanwezige mannetje niet echt iets. Dit mannetje mag nu in de dierentuin van Wenen proberen om het vrouwtje daar te charmeren. En wij ontvingen via het populatiemanagementprogramma van Europese dierenparken (EEP) een ander mannetje. Zo probeert het EEP om dieren bij elkaar te voegen die potentieel een goed koppel kunnen vormen.

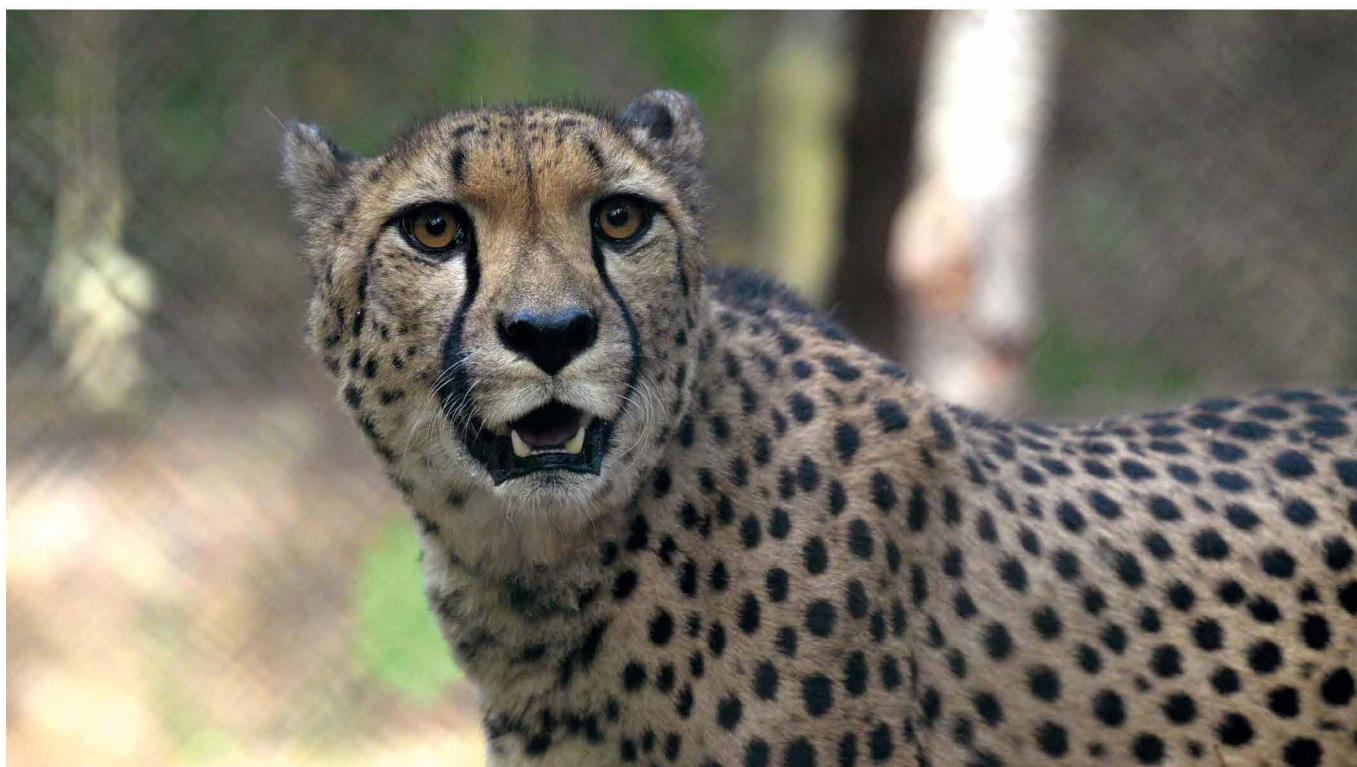
Sociale structuur: niet echt gezellig

We hebben meerdere cheeta's in Burgers' Zoo, maar op ééntje na bevinden ze zich over het algemeen op een voor bezoekers niet zichtbaar terrein. Dat lijkt ongezellig, maar voor cheeta's is een solitaire leefstijl juist gewoon. Bij deze soort houden in de natuur namelijk de volwassen vrouwtjes een territorium aan en de mannetjes voegen zich maar kort bij een krolsvrouwtje. Twee onverwante vrouwtjes bij elkaar plaatsen zou sowieso in conflicten resulteren. Vandaar dus één cheeta in het publieksverblijf, alleen maar toch niet eenzaam.

Hollen of stilstaan

In het wild gaat het ronduit slecht met deze prachtige kattensoort. Volgens schattingen zijn er nog maar zo'n 6.500 individuen in heel Afrika over. De populatiedichtheid was altijd al laag, wat betekent dat enkele dieren zeer grote arealen bevolken. Voor de rest leven cheeta's in meer dan 30 versnipperde populaties én zo'n twee derde van de dieren woont niet in beschermd gebied, maar erbuiten. Juist ook omdat het in de natuur niet best gaat, is een reservepopulatie van deze dieren in dierenparken belangrijk. De coördinator van het soortbehoudprogramma voor cheeta's heeft geen makkelijke taak. Cheeta's brachten pas vrij laat voor het eerst jongen voort in dierentuinen; vooral omdat men het sociale systeem van deze soort niet snapte. De afgelopen twee decennia ging het qua fok best heel goed, maar nu is er weer een dipje. En juist omdat cheeta's niet zo oud worden, is nageslacht nu weer zeer welkom. Laten we duimen dat onze jonge cheeta-garde elkaar leuk vindt en dat dit tot jonge cheeta's leidt!

Tekst: Constanze Mager

Nieuws uit de Zoo

Koppel boomstekelvarkens

In het voormalige verblijf van de rode lynxen woont momenteel een koppel boomstekelvarkens die bij elkaar worden geïntroduceerd. We hopen dat zij voor nakomelingen kunnen zorgen. In het verblijf met de prairiehondjes en pekari's zit nog een tweede boomstekelvarkenmannetje. Het nieuwe vrouwtje mag met beide mannetjes daten.

Jonge capybara's

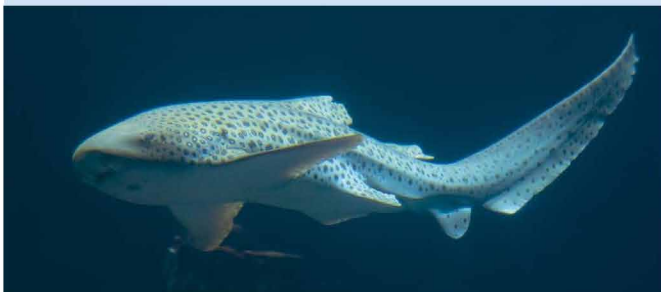

Klik hier voor een video

Begin juli zijn er vier capybara's geboren. Ouders en jongen zijn goed zichtbaar voor het publiek, op het strandje of in het water. Anders dan in de boeken staat, konden de jongen al vroeg heel goed zwemmen.

Luipaardhaai

Omdat ons luipaardhaaienkoppel geen klik had, zijn op verzoek van de EEP-coördinator (stamboekhouder) beide dieren elders geplaatst. Het vrouwtje is naar Valencia, haar dochter naar Sevilla en het mannetje naar Wroclaw. We hebben nu nog één vrouwtje in het haaienbassin zwemmen.

Treursijzen op het nest

In de Desert zijn de treursijzen (*Spinus tristis*) op moment van schrijven van de ZieZoo nog volop in het kweekseizoen. Alle vrouwtjes zijn begonnen aan hun tweede legsel.

Maretakcactus

In de Bush zijn op verschillende plekken grote maretakcactussen (*Rhipsalis baccifera*) geplaatst. Een cactus in een tropische omgeving voelt misschien raar. Toch is het niet zo vreemd: deze planten zijn epifytisch. Ze groeien op bomen, waardoor ze veel zonlicht krijgen en maar weinig water kunnen opnemen. Ideale omstandigheden voor een cactus.

Nieuwe items winkel

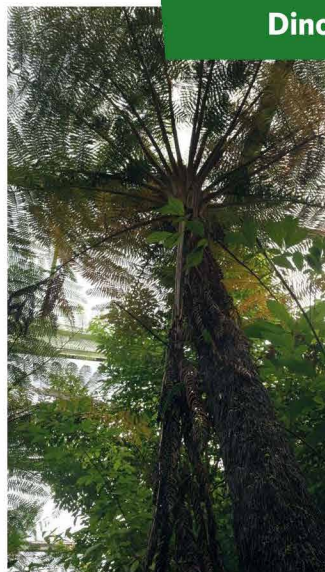
In de Parkwinkel zijn momenteel totebags en toilettassen te koop die gemaakt zijn van oude Burgers' Zoo-dienstkleding. Een leuke manier om oude kleding te recyclen en tevens een mooi collector's item.

Adelaarsroggen geboren

Op 18 juli is er een tweeling adelaarsroggen geboren. Zoals altijd, worden de kwetsbare jongen achter de schermen verzorgd. De jongen van acht maanden oud zwemmen momenteel tijdelijk in het tunnelbassin totdat zij worden uitgeplaatst naar een ander aquarium.

Dinoplant

Langs het pad naar de giraffendisplay in de Bush staan een paar grote boomvarens. Deze oerplanten waren al aanwezig in het tijdperk van de dinosaurussen. Passend dus om deze bij een komend bezoek eens goed te bekijken. De stam van boomvarens is niet van hout, maar bestaat uit afgestorven bladstengels en wortels.

Nepvrucht voor titi's

Klik hier voor
een video

In de Mangrove zijn op vijf plekken nep-kalebavvruchten opgehangen waarin een kleine hoeveelheid voer zit voor de rode titi's. Omdat deze nepvruchten elke dag op een andere plek worden opgehangen, moeten de dieren steeds op zoek gaan. Dit komt het dierenwelzijn ten goede.

Programma vol? Een tip!

Vist u een keer achter het net bij het aanmelden voor bijvoorbeeld een kindercollege of een themawandeling? Vaak voegen we extra data toe voor events die snel volgeboekt zijn. Dus kijk later nog een keer op de website. Ook melden mensen zich vaak 2 à 3 dagen voor het event toch weer af: die plaatsen komen dan automatisch weer op de website ter beschikking.

Spiesbok op transport

Eén mannetje Oost-Afrikaanse spiesbok is vertrokken naar een dierentuin in Berlijn. Daar gaat hij in het kader van het populatiemanagementprogramma voor bedreigde diersoorten in eerste instantie deel uitmaken van een vrijgezellen-groep mannetjes. Uit deze groep kan later een fokmannetje gehaald worden om toe te voegen aan een harem in een andere dierentuin.

Renkoekoeken uit het ei

In de Desert zijn er jonge renkoekoeken uit het ei gekropen! In de vorige ZieZoo vertelden we al uitgebreid dat het een heel lastige soort is om mee te kweken. Gelukkig hadden we dit jaar veel succes en zijn er momenteel twee volwassen vogels en vier jongen in de Desert te zien.

15 wegen leiden naar soortbehoud

Moderne dierenparken zijn belangrijke spelers voor mondiaal soort- en natuurbehoud. Burgers' Zoo engageert zich al een aantal decennia actief hiervoor. En onze hoofddoelstelling luidt zelfs: 'Een zo groot mogelijke bijdrage aan natuurbehoud leveren.' Maar wat kunnen dierentuinen eigenlijk betekenen voor soort- en natuurbehoud?

In de aanloop naar een presentatie over het thema 'Natuurbehoud en zoo' ben ik onlangs maar even een lijstje gaan maken op welke verschillende manieren een zoo kan bijdragen. Het lijstje werd steeds langer... en 15 manieren kon ik met gemak neerpennen. In sommige gevallen leveren we een heel grote bijdrage, op andere vlakken zijn andere dierenparken sterker. Maar alle manieren zijn een belangrijke stap om iets te doen aan de globale biodiversiteitscrisis; elke manier is beter dan achteroverleunen! Laten we samen het lijstje langslopen!

1 Geld doneren aan natuurbehoudsprojecten in het veld

Als abonneementhouder is het voor u vast geen baanbrekend nieuws dat Burgers' Zoo natuurbehoudsprojecten 'in situ' financieel ondersteunt. Wereldwijd zijn er veel prachtige projecten en bevlogen mensen die zich met hart en ziel inspannen voor soort- en natuurbescherming. En deze initiatieven kunnen hun werk alleen maar uitvoeren als er geldschietters zijn, want er zijn nu eenmaal bar weinig quitte spelende of winstgevende projecten. Burgers' Zoo geeft deze financiële steun via Stichting Burgers' Zoo Conservation. De gesteunde initiatieven

bevinden zich meestal in tropische landen waar de biodiversiteit hoog is en vaak weinig financiële middelen vanuit overheden beschikbaar zijn. Met Stichting Future For Nature en Stichting ITCF (die middelen voor het habitatbeschermingsproject in Belize verzamelt) heeft Burgers' Zoo Conservation langjarige contractafspraken voor steun.

2 Ernstig bedreigde diersoorten beheren als reservepopulatie

In een dierenpark worden dieren gehouden. Daar hebben we veel expertise in. Inmiddels is er een aantal diersoorten

De Socorroduif was in het wild uitgestorven. In dierentuinen geboren dieren worden nu teruggezet in de natuur.

waarvan er in dierenparken meer zijn dan in de het wild. Dierentuinenverenigingen, zoals de Europese EAZA met zijn meer dan 300 aangesloten dierenparken, kunnen zelf beslissen om voor bepaalde, veelal bedreigde diersoorten een soort-behoudprogramma op te zetten. Maar ook overheden of samenwerkingsverbanden tussen overheden en ngo's kunnen de dierenparken verzoeken om bepaalde, zeer bedreigde diersoorten in de collectie op te nemen. In Burgers' Zoo werken we bijvoorbeeld mee aan Coral Ark, om bijzonder bedreigde koralen veilig te stellen tijdens de tegenwoordige koraalcrisis; inderdaad als een soort Ark van Noach.

3 Bedreigde diersoorten weer uitzetten in het wild

Het is natuurlijk de bedoeling om de bedreigde dieren weer een keertje van de Ark te laten gaan... dus dieren leveren voor terugplaats-initiatieven! Wordt een in het wild helemaal uitgestorven soort weer losgelaten, dan spreekt men van 'her-introductie'. Wordt een zwakke populatie door dieren uit dierenparken versterkt, dan spreekt men van 'restocking'. Beide hebben veel voeten in de aarde en moeten op een verantwoordingsvolle wijze worden gepland en uitgevoerd. Van de zwartvoetbunzing tot de Californische condor en van de partula-slakken tot de kaalkopbissen, er zijn flink wat diersoorten die nu in het wild rondlopen, -vliegen of -zwemmen omdat zij of hun voorouders vanuit dierenparken zijn teruggezet.

4 Bewustwording & educatie

Dierenparken zijn dé plek om dieren van over de hele wereld te leren kennen en te leren waarderen. Alleen al in de dierentuinen aangesloten bij de Nederlandse Vereniging van Dierentuinen komen jaarlijks zo'n 10 miljoen bezoekers; iets meer

dan een miljoen komen naar Burgers' Zoo. Los van de informatieborden zijn er in ons park elke dag Burgers' Zoo-gidsen aanwezig als levende vraagbaken voor elke bezoeker. Ook door middel van lezingen, Kidsclubs, rondleidingen, workshops en masterclasses maken we mensen enthousiast voor dieren en ecosystemen; en de natuur heeft dit enthousiasme hard nodig!

5 Beheer / herstel van lokale natuurgebieden in de buurt van het park

Ook dit is een manier hoe een dierenpark bij kan dragen aan natuurbehoud! Er is een

aantal dierenparken in Europa, dat naast het gebied waar ze de bezoekers in groten getale ontvangen, ook nog een meer afgelegen natuurgebied beheert. Door hun eigen financiële middelen en hun eigen medewerkers in te zetten, dus. Burgers' Zoo heeft niet zo'n lokaal gebied in beheer. Wel ondersteunen we IVN Arnhem en zij hebben dan weer een werkgroep die heel actief is in natuurgebieden in en rondom Arnhem.

6 Inheemse soorten bevorderen op het eigen terrein

Veel dierenparken zijn een groene oase in een urbane omgeving, als het ware een toevluchtsoord voor veel wilde dieren. Burgers' Zoo ligt in het groen en pal aan een Natura 2000-gebied. Je zou zeggen dat inheemse wilde soorten genoeg groen om het dierenpark heen ter beschikking hebben. Maar juist door het mozaïekachtige landschap met waterpartijtjes, open plekken, stukjes bos etc. vinden veel inheemse dieren de zoo een uitstekende plek om te komen wonen. Een groot insectenhotel staat er natuurlijk ook in de zoo, in de buurt van Burgers' Mangrove. Benieuwd welke soorten allemaal gespot zijn in de zoo? Check eens op waarneming.nl!

7 Specifieke expertise delen met projecten / meehelpen / trainen

In dierenparken gaan we al decennialang met allerlei dieren om. De medewerkers hebben daarom een schat aan kennis en ervaring. Deze expertise is van grote waarde voor projecten in het veld. Zoo-dierenartsen zijn bijzonder gewild om hun

Als dierentuin koesteren we nu natuurlijk ook inheemse soorten. De wilde oehoe broedt sinds een aantal jaren in de dierentuin.

deskundigheid, want in opleidingen tot dierenarts leer je niet hoe je in Brazilië een jaguar moet verdoven. Ook ervaren dierverzorgers weten hun handen goed uit de mouwen te steken als er nood aan de man is. Zo zijn er meerdere keren dierverzorgers uit Europese dierentuinen bijgesprongen bij schoonmaakacties van zwartvoetpinguïns en andere zeevogels na olierampen in zuidelijk Afrika. Zij zijn net wat handiger in de omgang met de dieren dan de gemiddelde welwillende vrijwilliger. Ook op gebied van natuureducatie kunnen ervaren dierenpark-educatoren projecten in het veld steunen, want bij de meeste projecten zit er ook een 'community outreach'-element bij. De culturele verschillen respecterend kunnen we toch een handje helpen bij het opzetten van programma's, tips geven voor goede evaluaties of ondersteunen bij het uitschrijven van een strategie.

8 Als vakexperts actief zitting nemen in relevante werkgroepen

Zoals bij nummer 7 al vermeld is: er zit best wat kennis in de dierentuinen! Ervaren dierentuinbiologen kunnen een zinvolle bijdrage leveren aan soort- en natuurbehoud in nationale en internationale werkgroepen. Bijvoorbeeld in de dierexpertgroepen van de IUCN (International Union for Conservation of Nature, een tak van de Verenigde Naties). Het is belangrijk beleidswerk, veel stukken lezen en discussies bijwonen; maar het leidt tot besluiten

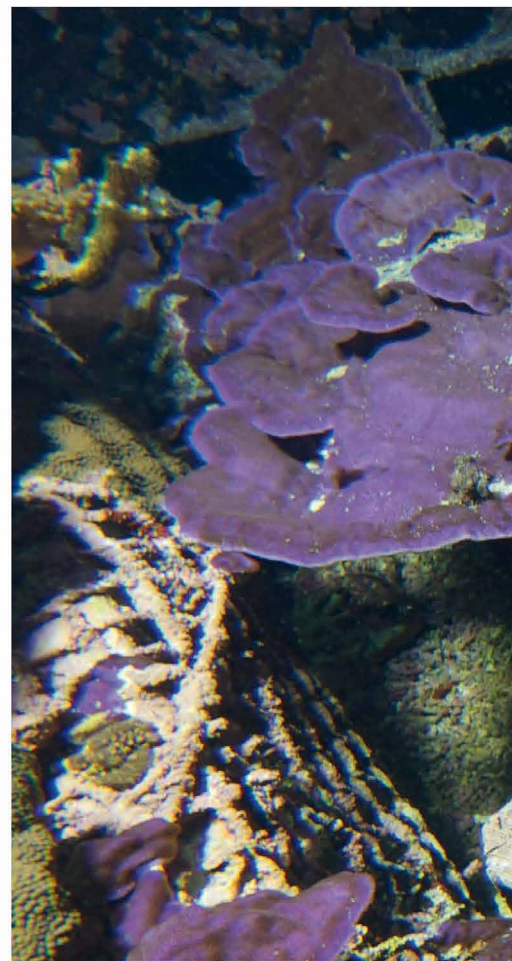
op internationaal niveau die van heel groot belang voor soorten en de natuur als geheel kunnen zijn.

9 Voor natuurbehoud relevant onderzoek laten uitvoeren

In de dierentuin zijn de dieren al aanwezig, dus kunnen we ze ook inzetten voor onderzoek. Natuurlijk mogen deze onderzoeken het welzijn van de dieren niet schaden. Onderzoek kan van groot belang zijn voor soortbehoud. Soms gaat het om heel fundamenteel onderzoek en zijn de data zelf heel belangrijk. Soms gaat het om toegepast onderzoek als het uittesten van zenders of het proberen van observatiemethodes. Dit kun je beter in de zoo proefdraaien voordat je het in de vrije natuur toepast.

10 Politieke lobby

Politieke lobby, dat klinkt een beetje dubieus. Maar soms is het beïnvloeden van politici bij besluitneming van wezenlijk belang! Dus dierenparken verzamelen ook petitie's of sturen e-mails aan politici. Soms doen we dit gezamenlijk, op Europees niveau. Zo hebben we al weer wat jaren geleden 1,9 miljoen handtekeningen op petitie's aan de EU overhandigd om de handel in vlees van Afrikaanse regenwoud dieren ('Bushmeat') tegen te gaan. En door heel veel verzoekmails aan volksvertegenwoordigers in het Europese parlement te sturen, is een tijd geleden besloten dat palmolie in voedingsmiddelen expliciet op de ingrediëntenlijst genoemd moet worden.

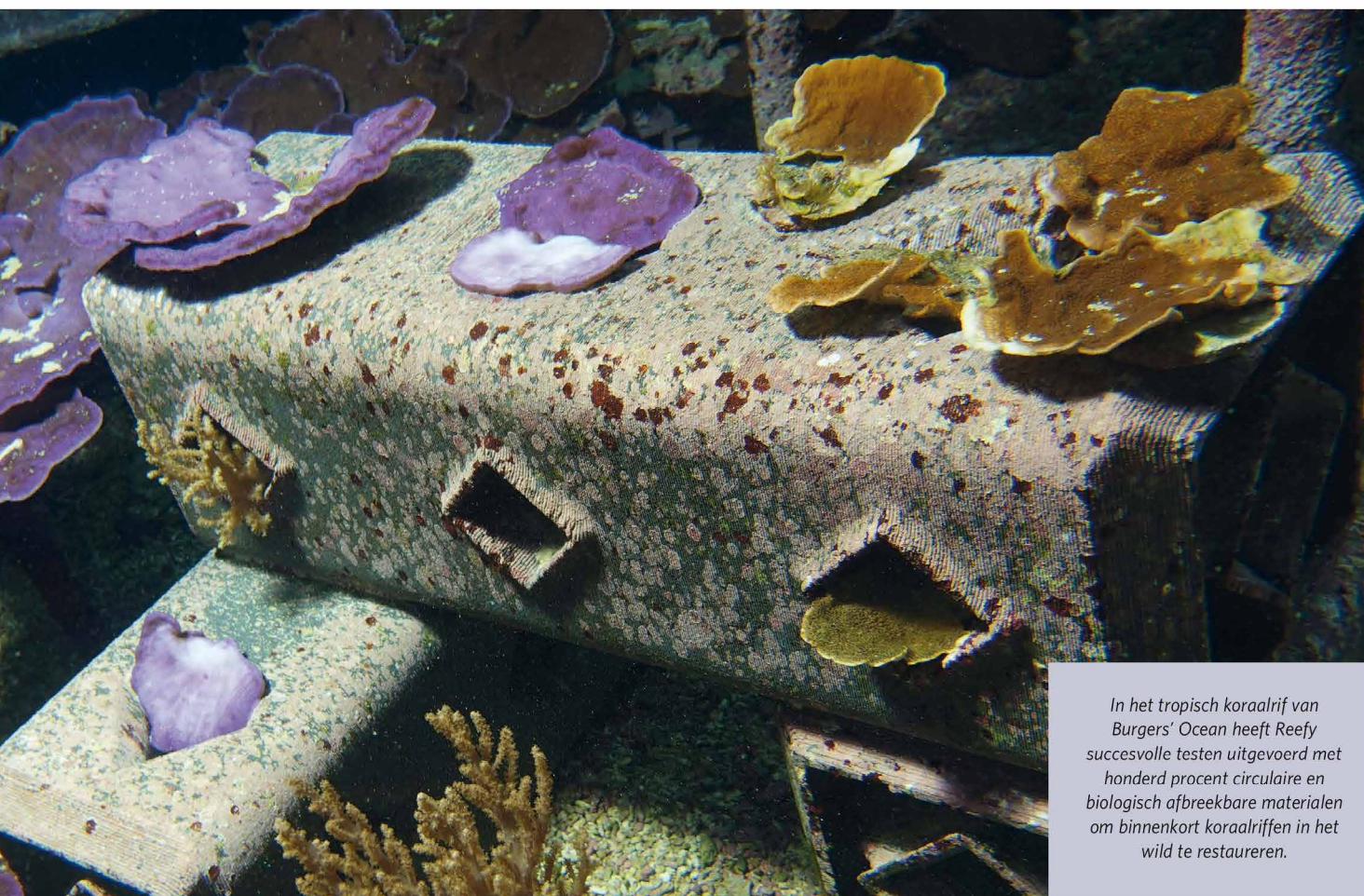
Vrijwilligers van de Gorilla Stichting Nederland aan het werk voor het gorillaveld.

11 Een platform voor andere natuurbehoudsclubs bieden

Er zijn veel goede stichtingen en natuurbehoudsgroepen, maar soms hebben ze moeite het publiek te bereiken. Voilà, in een dierenpark is altijd veel publiek, van jong tot oud! Een weekend per maand staat in Burgers' Zoo bijvoorbeeld de Gorilla Stichting Nederland over haar werk te vertellen, hartstikke leuk en een echte win-winsituatie!

12 Natuurbehoudsinitiatieven bij elkaar brengen en/of (potentiële) sponsors aan projecten linken

Dierenparken hebben een aardig goede netwerkfunctie. Zeker in Burgers' Zoo komen door het Safari Meeting Centre ook veel zakelijke gasten naar ons park toe. We houden oren en ogen open en vinden het fantastisch, als we vraag en aanbod bij verschillende natuurbehoudsprojecten bij elkaar kunnen brengen of mogelijke sponsors kunnen linken aan een voor hen passend project. Voor zo'n voorbeeld, hoe we een hulpvraag van een orang-oetan-opvangproject op Sumatra door hebben kunnen spelen aan stichting Abri voor Dieren: zie pagina 14 in dit magazine.

In het tropisch koraalrif van Burgers' Ocean heeft Reefy succesvolle testen uitgevoerd met honderd procent circulaire en biologisch afbreekbare materialen om binnenkort koraalriffen in het wild te restaureren.

13 Genetisch materiaal en/of onderzoeksmateriaal opslaan/ter beschikking stellen voor onderzoek

Bij veel dieren wordt, als ze een keer om medische redenen verdoofd zijn, een extra ampul bloed afgenomen, wat haren getrokken etc. EAZA-dierentuinen slaan al dat biomedisch materiaal centraal op drie plekken in Europa op. Zo ontstaan wetenschappelijk belangrijke biobanken, met inmiddels al zo'n 30.000 monsters! Het kost ons wat tijd en papierwerk, maar het is belangrijk voor internationaal onderzoek. Zo kan bijvoorbeeld het verzamelde DNA-materiaal gebruikt worden voor genetisch onderzoek om de diertuinpopulaties gezond en divers te houden. En dat kan weer relevant zijn voor soortbehoud in het wild.

14 Opleidingen en meetings voor vak-relevante groepen zelf uitvoeren of ondersteunen

In Burgers' Zoo worden elke zomer masterclasses voor studenten van vak-relevante

opleidingen gegeven; hopelijk de natuur-educatoren en natuurbeschermers in de dop! Het hele jaar door houden we lezingen voor universiteiten over onder meer koralenkweek, wetenschappelijk onderzoek of moderne natuurbeschermingseducatie. Ook biedt het Safari Meeting Centre met zijn Auditorium en lodges een uitstekende locatie voor ledenbijeenkomsten of congressen. Elk jaar sponsort Burgers' Zoo een paar van deze congressen, zoals de 'Advanced coral husbandry conference' in 2025 van Europese aquaria, of de meeting van de Duitstalige diertuineducatoren in 2024. We denken dat we van elkaar veel kunnen leren en willen bijeenkomsten voor specifieke groepen voor een zacht prijsje mogelijk maken.

15 Verzorging van in beslag genomen dieren

De overheid neemt wel eens dieren in beslag. Alleen, waar gaat men naartoe met rivierschildpadden, koralen, kameleons, tropische zangvogels die aan de grens

gevonden worden, of soms zelfs een olifant die niet in een circus kan blijven? Terug naar de natuur is doorgaans om allerlei redenen geen optie. Dus diertentuinen vervullen op dit vlak ook een belangrijke rol. Burgers' Zoo is momenteel de aangewezen opvanglocatie voor in beslag genomen koraal en andere tropisch-marine dieren zoals doopvontschelpen. Maar er vliegen ook diverse vogelsoorten in de Bush en Desert die we in de afgelopen jaren uit inbeslagnames hebben ontvangen.

Het is een aardig lijstje geworden, niet waar? Veel van dit werk gebeurt eigenlijk een beetje achter de schermen. Maar u als echte kenner van Burgers' Zoo heeft nu meer inzicht waarom we toch met recht kunnen zeggen: we gaan samen voor natuurbehoud!

Tekst: Constanze Mager

**Meer weten over hoe diertentuinen zich inspanssen voor natuurbehoud?
Meld u aan voor de avondlezing op 21 januari 2026!**

**Klik &
meld je aan
voor de lezing!**

Nieuws over projecten in het veld

Stichting Burgers' Zoo Conservation ondersteunt een aantal soort- en natuurbehoudsprojecten op structurele basis. Denk maar aan het grote Belize-project dat Burgers' Zoo sinds eind jaren '80 een warm hart toedraagt of aan Future For Nature, waarover we ook elk jaar in de ZieZoo vertellen. Soms bieden we ook projectmatige of éénmalige financiële hulp. En soms kunnen we urgente hulpvragen van betrouwbare projecten koppelen aan andere stichtingen die bij kunnen springen. Hier een paar updates van enkele projecten!

Jonge orang-oetan in het opvangcentrum op Sumatra.

Wildtracks, zeekoeien- en apenrehabilitatie / Belize

De basis van dit project bevindt zich op een paar kilometer afstand van het hoofdkwartier van ons grote Belize-project. Burgers' Zoo Conservation heeft al meerdere keren Wildtracks ondersteund. Hun werk met zeekoeienopvang en -rehabilitatie werd afgelopen zomer zelfs omgezet in de verhaallijn van de Mangrove Musical! In de lente van 2025 doneerde Burgers' Zoo Conservation 16.000 euro voor het bouwen van een 'intensive care'-bassin voor heel jonge zeekoeien en voor de mast voor een windturbine. Groene en betrouwbare energievoorziening is een mooie stap vooruit voor dit kleinschalige, effectieve project.

Noodhulp voor orang-oetans / Sumatra

Afgelopen december bereikte ons een hartverscheurende noodkreet uit Sumatra. Sinds 2002 runt het Sumatran Orangutan Conservation Programme in het noorden van dit Indonesische eiland een opvang- en rehabilitatiecentrum voor de kritiek bedreigde orang-oetans. Door ongekende harde regenval traden aardverschuivingen op en werd een groot deel van het centrum vernietigd. Twee orang-oetans overleden, 39 konden er worden gered. Voor noodverzorging en wederopbouw zijn fondsen nodig die de mogelijkheden van deze NGO overstijgen. Burgers' Zoo Conservation stuurde het hulpverzoek

door aan stichting Abri voor Dieren. Deze Nederlandse stichting ondersteunt initiatieven die als doel hebben dieren een beter en dierwaardiger bestaan te geven. Daarbij maakt het niet uit of het nu om zwerfhonden, bruine beren of egels gaat. In dit geval dus om mensapen! Stichting Abri voor Dieren sprong bij met een ruime donatie voor voedselhulp, aanschaf van veterinaire materialen en bouw van tijdelijke onderkomens voor de opvangdieren. Meer weten over Abri voor Dieren of weet u een project dat de steun van deze stichting ook goed kan gebruiken? Kijk op abrivoordieren.org.

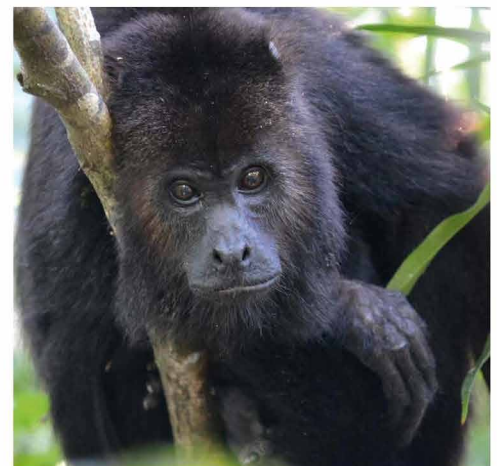
Mindo-klompvoetkikker gevonden / Ecuador

Afgelopen voorjaar bereikte ons het verzoek van de Khamai Foundation om een expeditie naar het bergregenwoud in Ecuador te sponsoren. Een groep herpetologen (amfibieën- en reptielendeskundigen) zou op zoek gaan naar de uitgestorven gewaande Mindo-klompvoetkikker. Burgers' Zoo Conservation doneerde voor de expeditie en indien succesvol zou er ook meteen land worden aangekocht om het habitat voor deze extreem zeldzame kikkers veilig te stellen. Wonder boven wonder had het team succes! De biologen ontdekten in augustus in een nachtelijke zoektocht het eerste kikkervrouwje van deze soort sinds 1989! Met 15.000 euro dragen we een steentje bij om deze zeldzame kikker en zijn habitat toch nog een kans te geven.

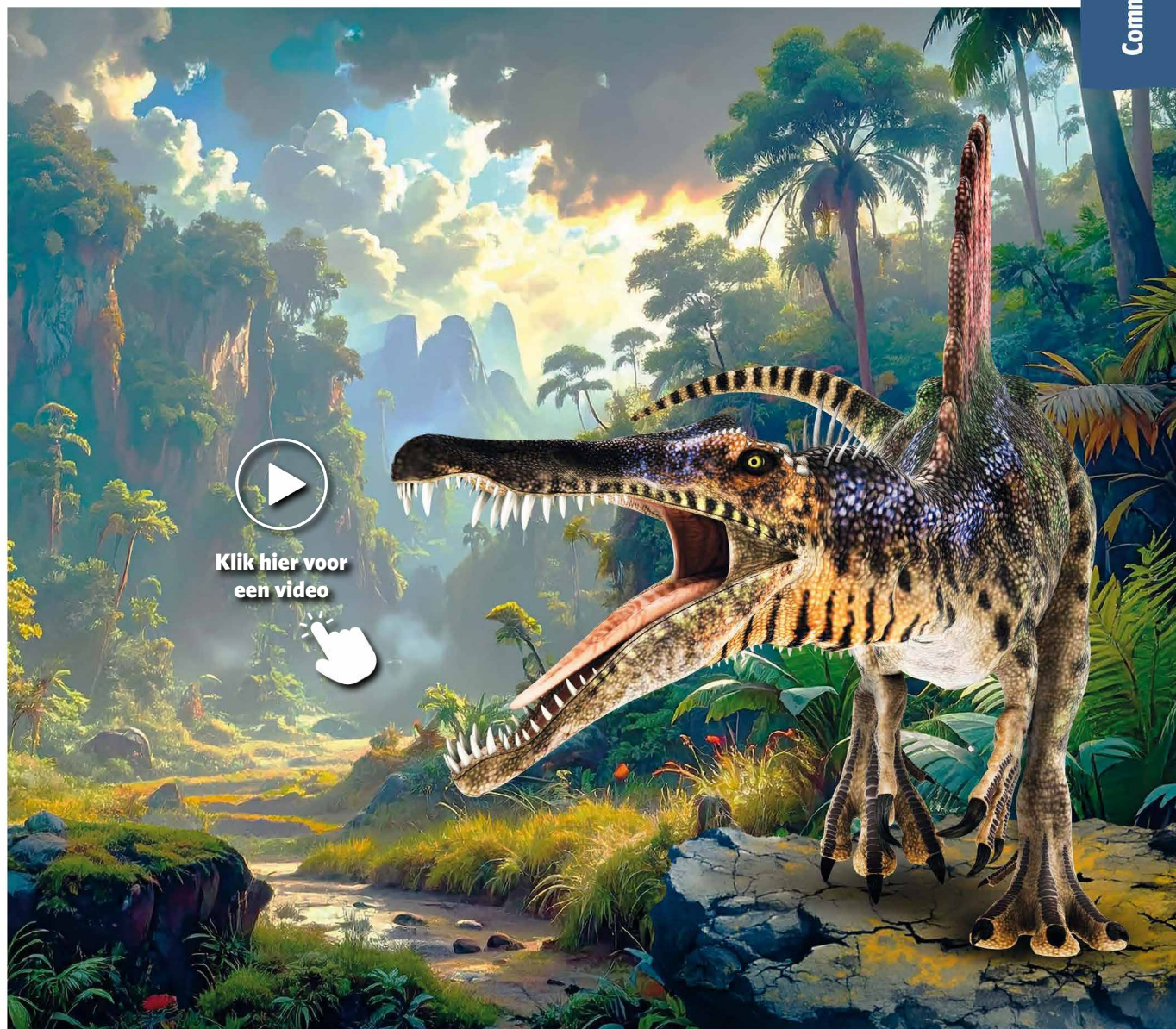
Terug de bossen in / Belize

Sinds de lente van 2025 bevolken brulapen weer het gebied van Freshwater Creek in Belize! Dit altijd groene regenwoud is een deel van het beschermde gebied dat Burgers' Zoo al lang ondersteunt. Na meer dan 50 jaar afwezigheid zijn de Yucatan-brulapen weer naar het gebied teruggekeerd! Wel een handje geholpen, want het gaat om meerdere kleine groepen apen van Wildtracks. Samen werd het loslaatgebied gekozen en na vrijlating blijven de apen nog gemonitord worden. Momenteel leven daar nu elf brulapen in vrijheid en ze doen het prima!

Tekst: Constanze Mager

Yucatan-brulaap

Geniet deze herfst van 'Dino's in de Zoo'!

Meer dan twintig indrukwekkende dinosaurussen zijn van zaterdag 27 september tot en met dinsdag 4 november 2025 te ontdekken in ons park. De brachiosaurus van 11 meter lang en 4,6 meter hoog torent boven de bezoekers uit. Veel dinosaurussen bewegen en maken geluid. We nemen onze gasten mee in een educatief verhaal, waarbij jonge avonturiers bovendien de handen uit de mouwen kunnen steken bij het opgraven van een dinosaurusskelet en dinosauruseieren.

Niet alleen de bekende dinosaurussen

De *Tyrannosaurus rex*, triceratops en stegosaurus ontbreken uiteraard niet, maar ook soorten die een stuk minder algemeen bekend zijn passeren de revue. Zo is de amargasaurus relatief recent ontdekt in Argentinië en bijvoorbeeld ook de wuerhosaurus in China. Van oudsher zijn veel opgravingen in Noord-Amerika en Europa verricht, maar de afgelopen decennia zijn er ook spectaculaire ontdekkingen in Zuid-Amerika, Afrika en Azië gedaan.

Een avontuurlijk evenement met een educatieve insteek

Meer dan twintig dinosaurussen in zeventien verschillende soorten worden met thematische informatieborden van tekst en uitleg voorzien. We maken daarbij vergelijkingen met bestaande diersoorten en hun specifieke rol in een bepaald ecosysteem. Dierentuingsden verrichten educatieve activiteiten met een link naar dit thema. Kinderen kunnen een dinosaurusskelet en dinosauruseieren opgraven, of op een spannend avontuur door het doolhof gaan.

Praktische informatie op een rij

'Dino's in de Zoo' vindt van zaterdag 27 september tot en met dinsdag 4 november 2025 dagelijks plaats gedurende openingstijden van Burgers' Zoo. Het evenement is gratis voor abonneenthouders en inbegrepen bij een entreeticket. De dinosaurussen zijn allemaal te ontdekken op een centrale route door ons park.

Tekst: Bas Lukkenaar

DEZE HERFSTVAKANTIE

DINO'S IN DE ZOO!

**Alleen deze herfst
in Burgers' Zoo!**

KONINKLIJKE
BURGERS' ZOO

